

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

СВТУШЕНКО ДАРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ГЕНОЦИД ВІРМЕН 1915 РОКУ

Безперечно геноцид є одним з найтяжчих міжнародних злочинів. Його наслідком може бути найгірше – знищення цілої нації, її культурних надбань. Історія знає безліч випадків вчинення геноциду, це і геноцид індіанців у США, черкеського народу, вірмен у Туреччині, українців; геноцид у Руанді, Сребрениці і звичайно ж гоост. Особливої уваги зараз потребує вивчення геноциду вірмен у Туреччині, адже його офіційне визнання Туреччиною є однією з умов вступу країни до Європейського Союзу.

Незважаючи на те, що темі відповідальності за геноцид присвячені наукові праці таких вчених, як І.П. Блищенко, Ю.О Решетова, Н.А. Ушакова, Р.А Мюллерсона, І.Г. Барсегова, Л.Н. Галенської, С.В Черниченка невирішеним залишається питання необхідності та можливості притягнення Туреччини до міжнародно-правової відповідальності за геноцид вірмен.

При дослідженні конкретного випадку геноциду необхідно спочатку вивчити його історичну основу. Ще у 1894 році курдські племінні вожді в районі Сасун обклали вірменське населення даниною, при цьому і офіційна влада вимагала від них погашення недоїмок з державних податків, які списувалися, враховуючи курдські побори, почалися заворушення, для їх придушення владою була задіяна армія. Вже у вересні 1895 року поліція разом з учнями медресе розігнали вірменську демонстрацію в Стамбулі, вбивши при цьому кілька десятків вірмен. Почалися вірменські погроми в Трабзоні, Ерзерумі та інших містах. 26 серпня 1896 року дашнаки захопили будинок Османського банку у Стамбулі, акція набула великих масштабів. Відповіддю на неї стало побиття місцевих вірмен. Далі ситуація тільки погіршилася. У 1908 році до влади в Туреччині прийшла партія младотурків, яка запровадила політику пантюркізму,

яка передбачала тюркізацію всіх національних меншин тодішньої Османської імперії.

Наприкінці 1911 року було прийняте рішення про депортацію всіх вірмен із Західної Вірменії (Східна Туреччина). 24 квітня 1915 р. було арештовано та вбито близько тисячі представників вірменської інтелігенції, в основному в столиці Османської імперії Константинополі (тепер – Стамбул). Цей день вважається початком знищення вірменського населення і тому відзначається вірменами всього світу як день пам'яті жертв Геноциду. Далі було здійснено набір близько трьохсот тисяч вірмен до турецької армії, у подальшому їх було роззброєно і вбито турецькими солдатами. На цьому младотурки не зупинилися, а провели депортацію і так звані «марші смерті» жінок, дітей і старих у сирійську пустелю, де їх вбивали турецькі солдати, жандарми і курдські бандити, або вони гинули від голоду й епідемій. Десятки тисяч вірмен було насильно навернено в іслам [1, с. 161].

Тоді політика турецької влади щодо вірменського народу не було кваліфіковано як «геноцид», а засуджено й кваліфіковано, як «злочин проти людства і цивілізації» у спільній заяві урядів Франції, Великої Британії і Росії 24 травня 1915 року. Дії Туреччини на той час не могли бути кваліфіковані як «геноцид» оскільки сам термін вперше було застосовано під час Нюрнберзького процесу 1945 р, а створено у 1944 році Рафаелем Лемкіним [2, с. 25]. До того, ж хоч політика Туреччини була визнана злочинною на практиці ні держава, ні її посадові особи не були притягнені до міжнародної відповідальності, через що представники вірменського народу у 1919 році на з'їзді в Бостоні прийняли рішення вчинити самосуд. В результаті, було вбито близько 80 організаторів геноциду і кілька тисяч учасників нижчого рангу.

Що ж до питання того чи є на сьогоднішній день юридичні підстави й необхідність у визнанні геноциду вірмен у Туреччині 1915 року. Виділяють такі функції сучасного міжнародного права: соціальні, взаємодії з іншими управлінськими системами, що діють у міжнародній сфері, програмування розвитку міжнародних відносин та міжнародного права та власне юридичні (визначення прав та обов'язків суб'єктів міжнародного права стосовно один одного, встановлення статусу різних категорій суб'єктів, їх правосуб'єктності, зміцнення міжнародного права, міжнародного правопорядку) [3, с. 10]. Правопорядок можна забезпечити лише маючи законодавче підґрунтя, оскільки, геноцид вже було визнано злочином шляхом прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 96 (I) 11 грудня 1946 року та в подальшому 9 грудня 1948 р. ухвалено Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього,

яка набула чинності 12 січня 1951 року не має необхідності юридичній характеристиці політики Туреччини щодо Вірмен задля подальшої криміналізації дій які направленні на знищення нації. Ще однією з функцій права взагалі є виховна (превентивна), вона також вже була реалізована, адже світ знає вже багато прикладів притягнення до відповідальності за геноцид це і Микола та Олена Чаушеску і Леон Мугесера.

До того ж необхідно пам'ятати про існування такого принципу міжнародного права, як *Nullum crimen sine lege* (злочинним вважається лише таке діяння, яке зафіксоване в законі), тобто за цим принципом діяння вважається злочинним лише після того, як воно було визнано таким на законодавчому рівні і не можна притягнути до відповідальності за діяння, які були вчиненні до набрання чинності законом. Як говорилося вище, геноцид було визнано злочином лише у 1946 році, тому не можна кваліфікувати дії посадових осіб Туреччини у 1915 році як геноцид.

Відповідно до норм міжнародного права, держави, які вчиняють акти геноциду, несуть такі міжнародно-правові зобов'язання стосовно жертв зазначених порушень: 1) розслідувати всі подібні випадки, переслідувати та карати винних осіб; 2) надавати жертвам адекватне відшкодування завданої шкоди 3) відсторонювати осіб, що скоїли такі акти, від займаних ними посад у правоохоронних та інших органах влади [1, с. 171]. На сьогоднішній день, жодне з цих зобов'язань не може бути реалізоване адже минуло 106 років і зрозуміло, що тодішні посадові особи Туреччини померли, і тому не має суб'єкта, якого можна було б притягнути до відповідальності чи відсторонити від займаної посади, як не має в живих і потерпілих, які могли б вимагати відшкодування завданої їм шкоди.

Що ж до морального аспекту, то жодне насилля є неприпустимим і можна лише плекати сподівання, що приклади попередніх судових процесів над особами, які вчинили злочини проти людяності виконали свою виховну (превентивну) функцію і міжнародному співтовариству більше не доведеться їх проводити. І звичайно ж нам не можна забувати про жертв цих страшних подій і з повагою відноситись до їх пам'яті. Не припустимою є така поведінка, як Д. Перинчика, який заявив, що геноцид вірмен не що інше, як міжнародна брехня. За фактом його висловлювання є рішення ЄСПЛ у якому Судді відзначили, що, на відміну від подій єврейського голокосту часів Другої світової війни, події 1915 року поки що не підтверджені загальноновизнаними фактами [3].

Подальше вивчення даної тематики необхідно присвятити порівнянню політики яка призвела до Голодомору 1932–1933 років в Україні та політики Туреччини щодо вірмен.

Список використаних джерел

1. Хачатурян Т. Х. Актуальні проблеми притягнення до міжнародно-правової відповідальності держав за скоєння міжнародних злочинів у ретроспективі сторіччя геноциду вірменського народу. *Проблеми міжнародних відносин*. 2015. Ви. 10–11. С. 15–176.
2. Журбелюк Г. В. Вірменський геноцид 1915 р. і голодомор в Україні у контексті міжнародно-правового визнання. *Наук. зап. НаУКМА. Сер. : Юрид. науки*. 2010. Т. 103. С. 25–29.
3. Міжнародне право: навч.-метод. пос. для студентів юридичного факультету / К. Ю. Фіщенко, В. Х. Ярмакі, М. К. Гопич. Одеса : ОДУВС, 2015. 286 с.
4. У Страсбурзі вирішили: заперечення геноциду вірмен не злочинне. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/46986-espl_zaperechennya_genocidu_virmen_-_ne_zlochyn.html (дата звернення: 12.11.2021).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, завідувачка кафедри Турченко О. Г.

КОТИС ВІТА ЯРОСЛАВІВНА

Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В умовах настання нової епохи розвитку людства, технології, у функціонуванні яких беруть участь роботизовані механізми та штучний інтелект (далі – ШІ), можуть стати каталізатором нової індустріальної революції, яка торкнеться усіх сфер суспільних відносин. Так, на даному етапі розвитку ШІ може аналізувати певні процеси та на основі цих даних приймати рішення, які сьогодні є підконтрольними людині. Проте, аналізуючи розвиток продуктивності обробки інформації, в майбутньому такі технології можуть виходити з-під її контролю.

Навіть незначні збої в алгоритмі роботи ШІ можуть призвести до невідворотних негативних наслідків для третіх осіб. Тому сьогодні гостро постають питання як правового регулювання притягнення до відповідальності за шкоду, завдану у зв'язку з використанням робототехніки, так і питання чи може ШІ нести відповідальність самостійно, чи такий обов'язок покладається лише на людину. Вирішення даних питань залежить від визнання правового статусу таких технологій як об'єкта, чи як суб'єкта суспільних відносин, що, в свою чергу, припускаємо, може залежати від рівня розвитку ШІ.